

Belægninger og belysning m.m.

– lidt om funktion, udformning og materialevalg især på ældre kirkegårde

Af Susanne Guldager

Når der skal ændres på kirkegården - repareres, udskiftes eller tilføres noget nyt - vil menighedsrådene eller andre, der har ansvaret, naturligt nok gerne træffe de rigtige valg og nå et godt resultat.

Men hvad er et godt resultat og hvordan nås det?

Vi er kun sjældent helt enige om hvad der er godt og hvad der er skidt, når det er vores nære omgivelser, der er i focus.

Langt enklere er det fra rejser at genkalde sig bygninger, bymiljøer, torve og pladser, som har været en berigende oplevelse blandt andet på grund af stedets skønhed, bymiljøets kvalitet m.m..

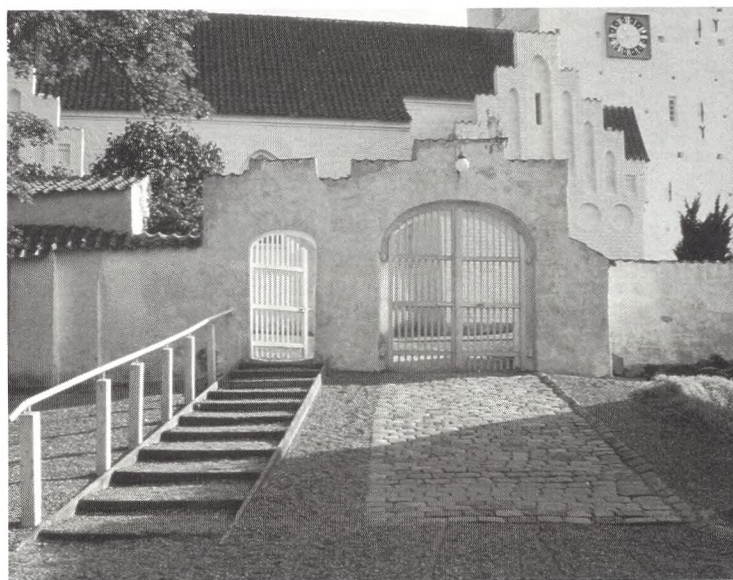
Men hvad er det for faktorer, der gør sig gældende, når der tales om kvalitet på vore kirkegårde?

Det er ikke så ligetil. Forskellige mere eller mindre komplekse forhold skal afklares og afstemmes. Det gælder funktion, udformning, materialevalg og håndværksmæssig udførelse. Det gælder forhold til stedets udtryk og til omgivelserne og stedets historie.

Flere spørgsmål er aktuelle f. eks.: Hvad vil man med den ønskede ændring? Hvad er det man fjerner for at komme igang med det nye?

Respekt for stedets særlige karakter, anvendelse og historie berettiger et højt ambitionsniveau på kirkegården og i forbindelse med kirkelige anlæg i det hele taget. Kun hvor vi oplever det historiske anlæg respekteret, kan vi tale om kvalitet.

Kirkegården er desuden et sted, hvor mennesker er tilste-

Vanskelige terrænforhold er almindeligt i forbindelse med de kirkelige anlæg.

Her er 2 løsninger, hvor der er anvendt granit og grus på en smuk og harmonisk måde. Ved trappen med det snoede forløb er anbragt belysningsarmatur, der indordner sig helheden på en smuk måde.

Foto: Susanne Guldager.

de med deres følelser - glæde, sorg, andagt med mere. Hvor en forståelse for dette afspejler sig i omhu med stedets udformning og pleje, kan vi - stedets brugere - opleve, en omsorg der også omfatter os.

Tendenser i tiden går i retning af decentralisering og selvforvaltning. Den nyere kirkelige lovgivning følger disse tendenser op. Lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde fra 1992 giver således menighedsrådene mulighed for selv at træffe en række beslutninger.

Uheldigt valg af belægning. Både i udformning og materialevalg savnes overensstemmelse med stedets udtryk. Foto: Anette Jensen.

Her er forsøgt, men alligevel truffet uheldige valg. For de samme midler kunne der være nået et mere tilfredsstillende resultat. Foto: Susanne Guldager.

Uheldigt valg. Hverken materialer, proportioner eller detaljeringsgrad er afstemt efter stedets anvendelse. Foto: Anette Jensen.

Smukt samspil mellem udformning, materialer og plantevalg. Foto: Susanne Guldager.

Enkelt, roligt og afklaret. Fyldt med stemning. Foto: Susanne Guldager.

Tidløs belægning, smuk og i overensstemmelse med det lange tidsperspektiv. Foto: Sisanne Guldager.

Beslutninger vedrørende ændringer og fornyelse af belægningerne på kirkegårdens gange og pladser samt belysning af disse og evt. illuminering af kirkebygningen, kan menighedsrådene træffe og føre ud i livet uden at rådføre sig med nogen.

Med tilladelse fra provstiet kan de til stiftsøvrigheden knyttede kirkegårdskonsulenter spørges.

At sikre det bedste resultat kræver oftest at sagen ses fra flere sider. Synspunkter og erfaringer inddrages og bidrager til en belysning af mulighederne og til en bedre beslutningsproces, som - uden at anfægte menighedsrådets kompetence - ofte fører til et bedre resultat. Med et moderne ord - der sker en kvalitetsoptimering.

Det ideelle er en positiv dialog og en fælles forståelse netop med kvalitet som mål.

Der er i dag et stort udbud af belægningsmaterialer, som varierer i farve, form, størrelse og overfladestruktur. Der er langt flere valgmuligheder end for bare 40 - 50 år siden. Det samme gælder belysningsarmaturer og andet udstyr, der kan være behov for på en kirkegård.

Mange nyere belægningsmaterialer er konkurrencedygtige prismæssigt og har også funktionelle fordele ved f.eks. at give en meget jævn og meget fast overflade. Det gør hverken grus, perlesten eller kløvede granitsten på samme måde.

Hvad er det så de nye materialer mangler? og hvorfor ser man så mange eksempler på *uheldige valg* af materialer på kirkegårdene?

Nye belægningsmaterialer er ofte præget af aktuelle tendenser f. eks. udformes og indfarves mange betonsten i dag så de ligner granit. Nogle skal se gamle ud selvom de er nye - det er mode. Men skiftende tiders mode passer ofte ikke med de kirkelige anlægs lange tidsperspektiv. Når der skal vælges materialer skal disse være i harmoni med de i forvejen anvendte på stedet, så helheden fremtræder harmonisk. De skal endvidere kunne suppleres gennem en længere årrække, hvilket modeprægede industriprodukter sjældent kan.

Mange af de moderne materialer passer dårligt sammen

med de materialer der gennem århundreder er udviklet, anvendt og fornyet i bygningsanlæggene og på kirkegården. De forbliver fremmede og med til at skabe forvirring i et anlæg, hvor ro er målet.

De nye materialer udtrykker vor tids industrialiserede produktionsmåder, hvor ensartede produkter er et kvalitetskrav, men netop den variation der karakteriserer de traditionelle materialer i de kirkelige anlæg er en vigtig del af anlæggenes karakter og kvalitet.

Øde og goldt. Her føler man sig ikke budt velkommen. Der savnes følsomhed og fornemmelse for stedets karakter og muligheder. Det funktionelle har fået lov til at dominere fuldstændigt i beslutningsprocessen.
Foto: Gunver Vestergaard og Susanne Guldager.

Fin ældre sti i grus

I alle anlæg er det vigtigt at inddrage æstetiske og formmæssige aspekter. Kirkegårdsanlæggenes særlige karakter og funktion skal indgå i overvejelserne vedrørende hver enkelt ændring her.

Vi er ikke i tvivl, når det er opgaver, der vedrører de kirkelige bygninger, kirkegårdsmuren, diget eller portalen, men når det drejer sig om kirkegården, hersker der ofte stor tvivl og forvirring.

De resultater vi når frem til videregives til kommende slægter. Også nye anlæg fortæller historie. De materialer, det udstyr og den udformning, vi vælger i dag, fortæller vor tids historie.

Netop tidsperspektivet er væsentligt, når der er tale om historiske miljøer, at få godt begyndt på en ændring, der muligvis må realiseres over en årrække, er oftest langt at foretrække for hastigt gennemførte hovsa - løsninger.

Tiden har lært os at være varsomme, når det drejer sig om gamle bygninger og bygværker. Vi har også lært det, når det drejer sig om historiske haveanlæg ved slotte og herregårde og er ved at lære det, når det drejer sig om de ældre bydeles torve og pladser.

Fin nyere sti i grus.
Foto: Susanne Guldager.

Men de ældste haver - kirkegårdene - fortjener samme respekt og trænger til denne omsorg. De hører til blandt de ældste udtryk, vores kultur rummer. En kulturskat vi er tilbøjelige til at overse.

De gode løsninger i formgivning og materialevalg som ken-detegner kirkebyggeriet, er der heldigvis også eksempler på fra vore kirkegårde i dag.

At anvende gamle håndværksmetoder og genbruge materialer er også i tidens ånd, derved fastholdes og videreudvikles den gode tradition.

Stier af grus, perlesten eller granit hører til den gode tradition. Granit kan tilvirkes til formålet på forskellig måde, der imødekommer funktionelle krav. Grus kantet med granit kan rigtigt udformet være smukt, og er en billigere løsning.

Der er flere muligheder? Det er ikke altid den dyre løsning, der er den bedste. Stedets karakter kan måske bedst styrkes med en billigere belægning af grus eller stenmel. Måske kunne asfalt, med tilslag af småsten i den rigtige farve og smukt kantet med granit, være det æstetisk, funktionelle og økonomisk rigtige og desuden passe smukt i helheden.

Men der forsøges alt for lidt med de traditionelle materialer som udgangspunkt. Der er brug for mange gode eksempler, som modvægt mod den forsimpelse der ofte er resultatet, når betonvaresortimentet bringes i anvendelse i anlæg med en lang historie.

Viden om og forståelse for vore kirkegårdsanlægs kulturelle og historiske betydning er ikke tilstrækkelig og lader de folkevalgte i stikken.

En større opmærksomhed hos overordnede beslutningstagere og administratorer er tiltrængt og efterlyses.

Susanne Guldager, Hillerød.

Landskabsarkitekt, cand. hort., m.d.l.

Planlægger ved Ballerup Kommune, Teknisk Forvaltning.

Kirkegårdskonsulent Roskilde Stift.

Underviser ved Landbohøjskolen.

Sektion for landskabsarkitektur

Fin sti i græs